GAZETA KRAKOWSKA

Prenumerata na zwyczaynym papierze złp. 12, na francuzkim złp. 15.

N^ER 11.

Pojedynczy numer na zwyczaynym papierze gr. 10.

WTOREK DNIA 13 LIPCA 1830 ROKU.

OBSERWACYIE METEOROLOGICZNE.

Barometr dla lepszego porownania zredukowany na 0° Reaumira.

Dzień	godzina	Barometr na 0R 2.	Therm:	Higrometr	Wiatr	Stan Atmosf:	UWAGI.
	7	27 6, 499	+13. 9	96	wschodni słaby	pogoda	
12.	12	,, 5, 880	+21. 1	78	,, ,,	pogoda z chmur:	
	3	,, 5, 329	+23. 5	74	Połu: ws słaby	,, ,,	
	9	,, 5, 113	+12. 8	78	zachodni słaby	,, ,,	

WIADOMOŚCI KRAJOWE.

Kraków *d. 13 Lipca.* — Wczoray liczna Publiczność zebrała się na dziedziniec zamkowy skąd P. Tuszyl przedsięwziął puścić się balonem w powietrze. — Nad wszelkie atoli spodziewanie, napełnienie balonu niemogło przyjść do skutku; i po 3ch godzinnem oczekiwaniu, zniecierpliwieni widze rozeszli się do domów. — P. Tuszyl zapewnił jednak, że naydaley za tydzień podróż tę, z publicznego mieysca, w obliczu całego Krakowa niezawodnie odbędzie.

Artykuł nadesłany. — Jakolwiek mało znaczącą zdaje się bydź rzeczą, uwiadomienia i adressy rękodzielników, artystów, spekulantów i tym podobnych osób, zgłaszających się z ofiarowaniem swych usług Publiczności; nie są jednakże takowe od powszechnego prawidła, jakiem jest *sens* czyli zrozumiały dla każdego z czytających porządny szyk wyrazów i myśli, wyłączone.— Nasz Kraków ma to do siebie nieszczęście, że niektórzy mieszkańcy jego, chcąc na wzór *Kuryera Polskiego* bydź nietylko wszystkiem dla wszystkich, lecz nawet i dla siebie; przysługują nam się częstokroć osobliwszemi adressami, doniesieniami, z których prawie zgadywać trzeba ich życzenia. — Nie w chęci wyśmiewania, ale raczey dla zrobienia ich ostrożnieyszemi i uwolnienia nas od zarzutu że takie herezye zamilczamy, przywiodę tu dwa nayświeższe uwiadomienia, z których pierwsze znalazło gościnny przytułek w Gońcu, drugie wyszło oddzielnie z litografii.—Pierwsze donosząc o kapielach w Swoszowicach, tak daley mówi: "*Wody te od tylu lat znane z ,, swych cudownych skutków, w tym roku ,, przy nowem urządzeniu traktyerni i wszelkich wygodach dla gości, — wszystko za ,, jak naypomierniejszą cenę!.... Staraniem ,, także gospodarza jest, ażeby doktor dwa ,, razy w tygodniu odwiedzał chorych*,,,—Drugie zaś donosząc o nowym [illegible]tycharzu, tak rzecz swoję wyjaśnia: "*także mogą bydź ,, rznięte cyfry, i t. d. do znaczenia bielizny*

„ do którey tuszu nigdy niewywabionego sło„ jeczek i pędzelek, za którego pomocą samemu sobie snadno wyznaczać można, więc „ życzących sobie nabycia takowych rzeźb „ każdego czasu wykończany obstalunek o„ trzymać m gą za pomierną cenę i t. d.„ —

Godziwą byłoby niemniey rzeczą, aby napisy na znakach sklepowych, rzemieślniczych, w języku oyczystym i obcym, ulegały pewney cenzurze, dla zachowania nas od śmiechu przynaymniey tych cudzoziemców, których język jest przez nie kaleczony. I tak naprzykład, czytamy przed niektóremi sklepami pijarską francuzczyzną: *Marchandises francoises et angloises*, zamiast: *françaises et anglaises;* — na jednem z przedmieść tuteyszych, każdy przechodzień rozśmiać się musi czytając na znaku krawca taki barbarzyński polsko-francuzki makaronizm: *Fransua P.... krawiec męzki.* — Nie jest że to albowiem śmiechu godna fantazya, chcieć imie swoje ze chrztu otrzymane, mieć tak komicznie sfrancużonem?..... — Zniknął przecież niedawno znak, co powszechny także śmiech wzbudzał: *Hier ist ein dayczer frysztyk;* albo ów stolarski niegdy na ulicy S. Mikołaja: *Skiat stolarsky robody.* — *Verlak fon ferszydenen tyszler arbayden.* — Wieleby jeszcze podobnych śmiesznych barbarzyństw przytoczyć można, lecz niechcąc takiemi parodyami utrudzać dłużey czytelników, kończę na ten raz odezwę moję życzeniem: iżby na przyszłość twórcy podobnych znaków i doniesień, nieufali własney biegłości w językach, i starali się o poprawne opisy i napisy.

WIADOMOSCI ZAGRANICZNE.

Berlin *d. 6 Lipca.* — Przejechał tędy dziś gońcem z Warszawy do Hagi krolewsko-polski kamerjunkier hr. Linowski.

Paryż *d. 28 Czerwca.* — Z wyborów d. 26 czerwca oznaymiono tu nazwiska 177 deputowanych. Izba deputowanych składa się z 430 członków. Stósownie do obu rozporządzeń wybranych bydź ma d. 23 czyli 25 czerwca 193 okręgowych deputowanych; d. 3 Lipca 129 departamentowych; d. 12 Lipca 60 okręgowych, a d. 19 Lipca 43 departamentowych. Wybranych już zostało 177 i do pierwszey seryi nieostaje tylko jeszcze 16 (lecz i ci wiadomi już są powiększey części.) Pomiędzy 177 obranemi 3 tylko z głosujących za adressem niebyło na nowo wybranych, a w ogóle znayduje się tylko pomiędzy niemi 51 ministrowskich kandydatów.

Gazeta Francyi niewątpi jednak, że ministeryum po ukończonych wyborach w departamentowych kolegiach mieć będzie za sobą większość od 220 230 głosów. O wypadku zaś dotychczasowych wyborow tak się wyraża: Woysko nasze w Afryce zwyciężają, a rojaliści w walkach wyborczych są zbici. Już 15 dawnieyszych deputowanych prawey strony upadło w okręgowych kolegiach. Na wiadomość o tem spadły papiery rządowe, tak bowiem interes Francyi ściśle połączony jest z przewagą sprawy monarchiczney. „

Gdy prezes wyborczego kolegium w Cosne (Nivre) ogłosił zakończenie posiedzenia, zabrał obrany na nowo deputowany P. Diupęn głos dla podziękowania wyborcom. Prezes chciał mu zabronić mowić, ale P. Diupęn rzekł: "WPan nie jesteś już prezesem, ja zaś deputowanym," i miał przy powszechnych oklaskach przemowę do wyberców, w której dziękował im za ponowione zaufanie, ktorym go naprzód w r. 1827 zaszczycili, potem usprawiedliwiał swoje postępowanie w czasie urzędowania, a mianowicie izbę deputowanych względem zarzutu, że odmówiła Królowi swey pomocy. Zakończył zaś rzecz temi słowy: *"Potrafimy utrzymać to co istnieje! Niech żyje krol, niech żyje konsty-*

tucya! „ Huczne oklaski udowodniły uczucia, z iakiemi wyborcy przyjęli oświadczenie sławnego deputowanego.

Dnia 1 *Lipca.* — Monitor dzisieyszy zawiera następujące telegraficzne doniesienie

Z Tulonu d. 29 czerwca 1830 o godzi-dzinie 4tey z południa

" Wysłany d. 26 b. m. z Sidi-Ferruch okręt *la Capricieuse* przybył tu z depeszą wojenną. — Admirał Duperré donosi mi, iż woysko staczało przez dni dwa cząstkowe potyczki z korpusami arabskiemi i piechotą turecką, zawsze jednak naprzód postępując. Sądzi, że d. 26 czerwca stanie pewnie pod wałami zamku cesarskiego (Sułtan-Kalassi). „

Londyn *d.* 27 *Czerwca.* — O śmierci króla Jerzego IV oznaymiono jeszcze urzędownie: Zaprzeszłey nocy o godzinie 10 zdawał się J. K. M. usypiać, i oddalili się lekarze Halford, Tierney i Brodie, zostawiwszy tylko przy chorym P. Wathen Waler i dwóch czyniących służbę paziów. Król przespawszy z przerwami aż do godziny 3 z rana, obudził się i żądał bydź podniesionym. Gdy obecni zabierali się do uczynienia zadosyć życzeniu iego, postrzegli, że J. K. M. znayduje się w niespokoynym stanie, i P. Wathen kazał przywołać wszystkich lekarzów, którzy zaraz przybyli. Lecz zaledwo znaydowali się 5 minut w apartamencie królewskim, gdy J. K. M. jak się już doniosło, bez żadnych znaków boleści zakończył życie.

Trjest *d.* 19 *Czerwca.* — Dziś powróciły tu z Maroko austryjackie korwety Karolina i Adriaco. Przed odniami opuściły port maltański i potwierdzają wiadomość, że wszystkie większe angielskie okręty powróciły tam z pod Algieru, a to, jak mówią na wyraźny rozkaz rządu angielskiego, ażeby uniknąć wszelkiego podeyrzenia lub nieporozumienia. Lubo od dnia wczorayszego nadeszło tu po 30dniowey żegludze kilka okrętów z Alexandryi, nie odebraliśmy jednak żadney ważney wiadomości. Basza czyni wciąż swoje uzbrajania, a flotta, odbywa wojenne obroty na otwartem morzu.

ROZMAITOŚCI

Pewien Szwed wynalazł nader użyteczny sposób ogrzewania izb bez użycia drzewa lub węgli. Ogrzewanie to dzieje się przez prostą machinę, która składa się z dwóch równoległych kół. Te koła obracają się przez sztuczne urządzenie nader szybko w przeciwnym kierunku, i przez swoje tarcie rozszerzają na wszystkie strony ciepło, które wyrownywa niemal ciepłu rozgrzanego pieca (?). Ta machina wielkim może bydź dobrodzieystwem dla okolic, które nie posiadają lasów.

W Douai (we Francyi) żyje teraz trzydziestoletni człowiek, który nazywany jest chodzącym szkieletem. Lubo jest dosyć dobrey tuszy, tak jednak umie ściągać razem swoie muskuły, iż kości sterczą i wydaje się jak szkielet. Łączy do tego inne jeszcze zadziwiające sztuki: bez szkodzenia sobie połyka wszystkie gatunki trucizny, arszennik, kwas siarczany, *sublimat merkuryalny* i żarzące węgle. — Daley umie oswobodzić się z kaydan i wszelkich więzów. Dozorca więzień nadaremnie kusił się raz utrzymać go przez przyszrubowanie mu dłoni, i t. d. w okamgnieniu potrafił on uwolnić się z tego wszystkiego. Naydoświadczyńszy dozorca więzienia, opasał go 3 razy łańcuchem i to opasanie szróbami utwierdził; po dwóch jednak poruszeniach, których tajemnicę sam tylko posiada, opadł łańcuch na jego nogi. Nazwisko tego kuglarza jest *Jan Piotr Deucre*, rodem z Afryki, jak sam powiada.

Dziennik francuzki użytecznych sztuk, udziela następujący sposób wywabienia z ie-

wabnych i innych materyi, plam od tłustości i oleju zrządzonych, bez naruszenia ich barwy: bierze się żółtko z jaja, przykłada się trochę na plamę, przykrywa się białem czystem płotnem, które od 3 do 4 razy polewać trzeba wrząca wodą, i wycierać nim plamę, używając za każdym razem koniecznie swieżey wrzącey wody. Nakoniec odeymuje się płótno i obmywa się plama czystą zimną wodą.

O POCHODZENIU NAZWISK STRONNICTW ANGIELSKICH TORYSÓW i WHIGÓW.

Wyraz Torys, jest właściwie irlandski i zaczął bydź używanym podczas woyny w Irlandyi za panowania Elżbiety. Oznaczał on niejako pewien rodzay rabusiów, którzy do żadnego woyska nienależąc, łupili bez różnicy Anglików i Hiszpanów. W rzezi irlandskiey w r. 1644 Torysowie byli wszędzie pierwszemi, gdzie tylko krwawe i niecne czyny zachodziły, mianowicie na ówczas, gdy jeden lub drugi katolik powodowany ludzkością, starał się protestanta uratować od powszechney rzezi. Torysów było naywiększem upodobaniem, gdy mogli braci, siostry oyców, matki, naydroższych przyjaciół i krewnych mordować. W r. 1680 zjawiło się w Anglii stronnictwo, które chociaż wyznawało protestantyzm, godziło jednak na zgubę swey oyczyzny. Zaczęło od ochydzenia papiezkiego związku i zachęcało papistów do nowego; popierając ten cel, wygnało xięcia Monmouth i przywołało z wygnania xięcia Jorku; postąpiło daley i sprzeciwiło się bilowi, który katolików od tronu wyłączał, oddawało wolność swey oyczyzny samowolności monarchy, mordowało patryotów, prześladowało dissydentów, i skończyło na tem, że wyniosło na tron katolickiego xięcia i pod pozorem prawa dziedzictwa i ślepego posłuszeństwa zaprowadziło tyranią. Ci ludzie nabyli w krótce, z powodu podobieństwa do opisanych wyżey morderców irlandskich, krwi tylko pragnących, nazwisko Torysów. Przy tem przechrzczeniu służył im w kumy niemniey dziki jak oni: *Titus Oates*. Przy śledztwie związku papistów dowiedział się on był, że katolicy chcieli na swą stronę przeciągnąć niektórych irlandskich Torysów, dla zgładzenia jego. Odtąd niechciał nikogo słyszeć mówiącego o tym związku, ażeby go nienazwał *Torysem*, a nawet każdego, który się jego sprawie sprzeciwiał. — Nazwisko to było tak powszechnie przyjęte, iż stronnictwo nakoniec przybrać je musiało.

Whig było nazwiskiem używanego w zachodnich górach trunku, i z wolna przeniesione zostało na osoby, które go używały. Później oznaczano nim ubogi uciemiężany lud tych gór, który nielitościwie i bezprawnie był od rządu uciskany, religiyną swą wolność poczytywał za prawo obywatelskie, i dla tego często oparł się samowolności. Zrobił ten lud słwne powstanie nad mostem Bothwell w r. 1681 i xiążę Monmouth, na ówczas zostający w łasce króla, wysłany został przeciw rokoszanom i pobił ich. Lecz zamiast wdzięczności był prześladowany za to, iż obszedł się z niemi łagodnie. Xiążę Lauderdale zaprzysięgał w obecności króla, że Monmouth chciał się przypodobać *Whigom*, ponieważ z serca jest Whigiem. Ta okoliczność zrządziła, iż to słowo stało się wyrazem dworskim, i zaraz nazywano wszystkich przyjaciół i stronników xięcia Monmouth Whigami, którzy też potem na wzór Torysów przyjęli nadane im to nazwisko, i mienią się bydź ludzi przyjaciołmi. — Słowem to co we Francyi *Rojalista* stronnik arystokratyczney formy rządu, w Anglii znaczy *Torys*, a czém *Liberalista*, członek oppozycyi we Francyi, — jest w Anglii tym *Whigs*.